

DISSERTATIO METAPHYSICA
KANTIANORUM DE RE IN SE
(DING AN SICH) DOCTRINAM
BREVITER EXAMINANS.

QUAM

CONS. AMPL. FACULT. PHILOS. ABOËNSIS.

PUBLICO EXAMINI MODESTE OFFERUNT

FREDERICUS BERGBOM,

Phil. Mag. Stip. Bilm.

ET

RESPONDENS

GUSTAVUS ERICUS EHRSTRÖM

Stip. Publ.

Ostrobothnienses.

In Auditorio Medico die XXIVth Aprilis MDCCCXI.

h. a. m. s.

ABOË, Typis FRENCKELLIANIS.

Præcipuam in eo philosophos, qui vel ullam aliquam indolis finisque philosophiæ tenuerint scientiam, omni memoria posuisse operam, ut realitatem cognitionis humanæ ratam facerent, in maxima licet circa hanc rem varietate fuerint & disensione, neminem, qui varia philosophiæ fata, variasque ejus diversis temporibus permutationes, attentiore persecutus sit mente, facile fugit. Omnium enim in quibus tractandis philosophia versatur objectorum, nullum equidem est, cujus tam proprie ad eam pertineat investigatio, quam ipsissima *cognitio*, quæ sola immediatum ejus haberi dicique potest objectum. Qua igitur ratione, firmum inconcussumque realitati cognitionis humanæ ponatur fundamentum, primum sine dubio & præcipuum philosophiæ est problema. Quod vero si nullam admittat explicationem, philosophia ne scientiæ quidem obtinere potest dignitatem & nomen, sed nugatorius tantum modo est inanium verborum complexus; explicato autem aliquando & soluto, patet, ex ipsa hac explicatione, quocumque tandem modo fuerit perfecta, cum ipsius philosophiæ indolem & naturam, tum ceterorum ejus problematum tam sensum pendere quam explicationem. Corrupta autem vera indole philosophiæ, quæ in inanes pæsumdata populari assensui accomodatas nugas, in vanum istum, qui ad nostram usque viguit ætatem, abierat eclecticismus, hoc quoque primum & præcipuum philosophiæ problema turpiter neglectum fuit, donec princeps hujus

jus memoriae philosophorum KANTIIUS, majore conatu, in Crisi sua purae rationis, explicandi ejus periculum fecit, sanio-remque simul induxit & verio-rem philosophandi methodum. Immortalia igitur licet sint KANTII, circa philosophiam vicinasque disciplinas merita, omnibus tamen, qui non diligenter tantum abstrusa philosophiae criticae & recondita perferutati sint arcana, sed nullius etiam disciplinae auctoritate, cui in philosophando pareant, adstricti, vinculis solutam integramque habeant judicandi potestatem, diluceat oportet, tam eum ipsum, quam assecras ejus praesertim, cum ad realitatem cognitionis tutandam, ad rem in se demum confugerint, e via quam ipsi sibi proposuerint temere declinasse, in maximasque incidisse difficultates. Quam ergo KANTIANORUM de re in se doctrinam, cum & nos nullo modo ceteris conciliare valuerimus Criticismi dectetis, non potuimus quin, specimen edituri philosophicum, ejus potissimum examinandae iniremus periculum. Quod si in tam lubrico, usu aetateque tirones, sine casu & prolapsione versari nequeamus loco, ignoscant juvenilibus nostris viribus, aequi omnes hujus opusculi existimatores, nec arrogantiae, etiam atque etiam rogamus, tribuant, quod flagrantissimo ausi sumus veritatis amore!

Ipsa igitur, ut ad propositum veniamus, notio cognitionis, quam Crisi purae rationis pro fundamento, suae de realitate cognitionis investigationi subternit, nulla est alia, quam experientiae notio, KANTII sensu sumta (a). Collatis autem diversis, quibus in Crisi purae rationis, experientiae mentio fit, locis (b), apparet, KANTIIUM experientiae notione, objectorum in-

a) V. *Critik der reinen Vernunft* v. IM. KANT. Riga 1794. 4:te Aufl. p. XXVI. 137, 146 sqq. 194 sqq.

b) Lib. cit. XXVI. 1, 118, 147, 161, 218 sqq. 226-234, 275-277, 422, 521, 873 &c.

intellexisse sensu perceptorum, necessario quodam, in subiecto representante vi facultatis ejus cognoscendi determinato nexu, conscientiam. Cujus notio- nis analysin instituendo, in conditiones quoque, quibus locum habere possit experientia, ulterius inquirat. *Materiam* nimirum experientiae e *forma* distinguit, materiaeque notione sensualiter quod sit representatum, sensatione scilicet & intuitione, intelligit, formae autem notione, phaenomenorum in una eademque conscientia copulationem (c). In sensualiter autem representato, *sensationem* vel *affectionem receptivitatis*, ut materiam representationis sensualis, e forma distinguit intuitionis sensualis, in qua nimirum forma excipitur materia, & in certum quendam necessariumque disponitur ordinem (d). Haec forma a priori jam in sensualitate ipsius subiecti continetur representantis, & representationibus fundamento est sensualibus, *spatioque* consistit & *tempore* (d). Quod vero experientiae formam attinet, dividit connexionem in conscientia determinatam, in connexionem phaenomenorum, notionum ope in intellectu (e) & connexionem notionum, idearum ope in ratione (f) confectam. Ostendit demum connectendi modos intellectus, vel notionum in intellectu, quatenus facultas sit subiecti, formas (quas *categorias* appellat), objectivam haud obtinere realitatem, nisi ad formas intuitionis sensationemque, ut materiam illas implentem referantur (g), neque ideis realitatem competere, nisi quatenus notiones, quae iis connectuntur, ad phaenomena referantur (h).

A 2

Ex

c) Lib. cit. p. 267 locaque infra lit. e) & f) citata.

d) Lib. cit. p. 34, 43, 47, 50 sq. 60, 67, 71-75, &c.

e) V. Lib. cit. p. 90-169; &c.

f) Lib. cit. p. 367 sqq. 673 sq.

g) Lib. cit. p. 146 sqq. 304 sqq.

h) Lib. cit. p. 383 sqq. 670 sqq. 827, 874.

Ex allatis jam latis superque dilucet, omne *esse per se*, qua tale, a tota excludi experientia, neque realitatem ejus, nisi ut subjectivam quandam experientiae conditionem admitti, & omne quod in experientia objectivum est, in meram redigi subjectivitatem.

Quoniam autem ad objectivitatem, tam necessitas & universalitas, quam aliquid extra subjectum requiritur, putat se KANTHUS his satisfacisse postulationibus, & objectivitatem satis declarasse, statuendo, nullam unquam, sine subjectivis his experientiae conditionibus, homini cuidam existere posse experientiam, omnibusque has conditiones impertitas esse hominibus (i), objectivitatemque igitur hinc manantem, non posse non hominibus ut necessariam valere & universalem; deinde, externam perceptionem vel affectionem sensus externi, necessario ideam objectivitatis ejusdem non merae subjectivae, vel *rei in se*, afferre, cujus natura quidem & indoles, quippe quae nullo modo ex intuitione pendeat & experientia, tota quanta ignota est & esse oportet, sed quae tamen revera existens & possibilis necessario sumenda est (k).

Hic vero, nonne summum virum, ut sunt haud raro finitima veris falsa, admirabilis ipsa compositio disciplinae, rerumque incredibilis traxit ordo, ut sagacissimus licet, haud animadverteret, quam longe hac explicandae objectivitatis via, a proposito sibi aberraverit scopo? Absolutum enim illud, extra subjectum positum aliquid, unde affectionem vel ma-

i) V. Lib. cit. p. 69, 193 sqq. 120 sqq. Cfr. *Prolegomena z. e. j. künft. Metaph. v. Im. KANT.* Riga 1783. p. 40, 77, 81, 86-89, 91 sqq.

k) V. *Crit. d. r. Vern.* p. XXVI, 45¹, 125, 250 sq. 333 sq. 344, 358, 390, 392, 394, 520 sqq. 565, 585, 594, 641, 724.

materiam, quae ad formam, quam in mente paratam jam contineri docet KANTHUS, accedere oportet, si haec forma intuitionis & intuitionis ope in notionibus etiam objectivam obtineat realitatem, Crisis purae rationis deducendam vult, secundum totam illam, quae in hoc codice proponitur, facultatis cognoscendi theoriam, si modo ex perpetuitate & constantia, non ex singulis vocibus spectetur, nec cognosci posse nec esse videtur. Qua nempe ratione, hoc aliquid, aliquid esse poterit, cum nec materialis nec formalis experientiae conditio sit, adeoque nullum neque empirici cujusdam neque transcendentalis cognitionis objectum? Numne ipsa sibi repugnat Crisis in eo, quod non tantum repugnantiam quam hujusce *rei in se* notio continet detegens, eandem tamen *rem in se* ut incognitum quoddam, ut = X assumit, sed ut objectum etiam incognitum hocce ponit, externam quod in subjecto sensationem efficiet, & *esse* quoddam eidem tribuit, quod externa testatum fit sensatione (l)?

Licet vero a genuina igitur Criticismi indole, aliena sine dubio sit haec de *re in se* KANTHII doctrina, & subreptitia quasi in scriptis ejus latere videatur, eam tamen non defendere tantum assectae ejus student, sed extra limites quoque ab auctore positos extendere videntur male seduli. Dicunt enim se haud contendere, rem in se cognosci ullo pacto posse, quin immo volunt, eam ne representandam quidem esse, nisi ut talem, cujus nullo modo animo comprehendi possit intelligentia. Cur tamen necesse sit eandem, omni licet rationis usui repugnet, sub negativa hac ponere forma, deinde demonstrare satagunt. Cum scilicet cogitat, dictitant, intellectus sensuum objecta, quatenus phaenomena sint, ponit simul aliquid, quod sensualitatem afficiat, necessariisque naturae suae legibus adstrictus, cogitur, phaenomenorum cuique quid fundamento substruere

l) REINHOLDS *Anleitung zur Kennt. und Beurtheil. der Phil. in Es.* Wien 1805, p. 133.

struere, quod in iis appareat (*erscheint*) animumque pulsando materiam præbeat perceptionibus. Ita enim facultatis cognoscendi nostræ natura comparata est, ut mutationem omnem objectorum cognitionis realem, ipsamque adeo sensationem, ad rationem quoque necesse est referamus real in, causamque aliquam efficientem. Realis autem hæc materiei repræsentationum sensualium ratio, iterum in objectis nequaquam quæri potest in sensum cadentibus, quippe quo posito, necessitas ejusdem ac quæ evitari voluit menti semet obrudit quæstionis. Non potest igitur, quin sensationis causa in *supersensuali* quodam ponatur, quod vero prorsus incognitum nobis est, & ut aliquid tantum modo sumitur, quod ex intuenti nostra haudquaquam pendeat facultate, adeoque extra subjectum repræsentans, nulla ratione indolis sensualitatis nostræ habita, ipsum per se sit, animumque pellendo, intuitionum omnium efficiens sit. Hoc autem aliquid, quod omnem nostram fugit notitiam, inaneque ergo prorsus est & vacuum ens rationis, *rei in se* nomine insignitur. Quæ vero *res in se* nisi animum afficiat & pellat, unde impressio existat, quæ materiam repræsentationibus præbeat objectorum quorundam, redeuntibus tantum modo in mentem & recurrentibus occupari poterimus repræsentationibus, olim nimirum facta *rei per se* in animum actione perceptis & haustis. Quin ne ad repræsentationum quidem *a priori* conscientiam perveniendi quædam nobis patet via, nisi istiusmodi in animum extrinsecus fiat pulsus, quarum vero conscii jam sumus, sunt & ipsæ inanes prorsus & vacuæ, si nulla in animum fiat *rei in se* actio, quippe quæ nimirum actio sola repræsentationibus *a priori*, quæ non nisi formæ empiricarum sunt repræsentationum, materiam præbere valent. Empiricæ igitur omnes, ut paucis tota res conficiatur, cujuscunque generis repræsentationes, talem supponunt affectionem, contineantque necesse est aliquid, quod in ipso animo existere nequeat, sed ad aliquam extra mentem neces-

necessario referatur causam, in re per se unice requirendam (*m*).

Hæc vero omnia si libero ponderantur judicio, nonne ambiguo nos hic ludi appareat, & a phænomenis tractam esse rationem ad commenticias fictasque res? Statuendum enim illis primum est, an categoriis *res in se* determinatas velint, an non? Illud si amplectamur, *res in se* cum phænomenis, vel rebus sub formæ repræsentationis obvenientibus, quibus solis categorias competere volunt, temere confunduntur. Si hoc autem placeat, periculum, quæsumus, faciat quisquis voluerit, an quidquam categoriarum determinationibus liberum cogitare valeat. Ad ultimum animo contendat, verset huc & illuc cogitatione rationem, omne mentis acumen adhibeat, ut rem quantitatis, qualitatis, relationis & modalitatis notionibus plane & omnino exutam eruat, & tamen ne hilum quidem nobis iudiciis proficiet. Ejusmodi igitur *rem in se*, omnibus nudatam determinationibus, non = X quoddam, uti volunt, sed casum solum modo & vanum, sibi que repugnans esse phantasiæ simulacrum, persuasissimum nobis est. Omnes enim, in unum complexæ categoriæ rem constituunt; ea non nisi synthesis harum notionum est, quibus sublatis, & ipsa tota quanta intereat necesse est & ad nihilum veniat. Quamvis enim objectum sibi ratio, quandocunque cogitet, necessario semper habeat, id tamen *aliquid, res*, semper non est, sed potest etiam merum nihil esse, & non nisi speciem alicujus quod revera sit referre. Objectum igitur quod cogitamus re ipsa *aliquid* esse, nec inane quoddam, mente & cogitatione tantum positum, non nisi ex eo judicare possumus, quod realita-

---

m) V. e. g. *Encyclop. Wörterbuch der Krit. Phil. v. MELLIN* sub Articc. *An sich, Afficirt werden, Stoff, &c.*

litatem habeat. Quam ob rem Cel. KANTIUS (n) & ipse, expresse docet: non nisi id *aliquid* esse, quod realitatem habeat, cujusque notio *esse* quoddam in tempore indicet, unaque sola realitate, & quatenus illa pertineat, objecta aliquid esse & res. Cum vero inter categorias, quas ad *res in se* haudquaquam valere volunt KANTIANI, referatur realitas, nec præterea quid realitatem habere possit, nisi quod sensatione, quæ & ipsa ad *res in se* pertinere nequit, datum sit, cogitur, *aliquid* illud indeterminatum, quod *rerum in se* notione cogitandum volunt, ex ipsius ejus disciplinæ tenore, quam in primis, veri & falsi disceptatricem habent & judicem, haudquaquam aliquid ullo nomine esse, sed in nihilum totum quantum, ubi propius consideretur, redigi. Unum quodque enim objectum, cui nulla competit realitas, nihil est, & quidem *nihil privativum* (ut loquitur KANTIUS), quod non nisi sublatæ omnis sensationis notio est, & transcendentalem quandam indicat negationem, sublatamque positionem & *esse* ipsius objecti. Cum igitur ad cogitationem tantum modo valeant *res in se*, reapse autem nihil sint, quid interest, utrum de centauris & chimera, an de *re in se* cogitemus?

Sed videndum etiam est, quonam tandem jure *rebus in se existentia* unquam tribui possit. Præcipit enim KANTIUS ipse, & hi qui hortulos suos ex ejus irrigaverunt fontibus, existentiam non esse notam ipsius notionis; sed representationem rationis quam habeat objectum ad cogitandi facultatem; ideoque notionem existentiae, non ex re existente abstractam esse, sed ipsi cogitandi facultati originem suam debere. Nihil igitur aliud, nisi quod materialibus experientiae conditionibus cohæret, existere potest. Quam ob rem probe tenendum est, ut objectum quod cogitamus existat & sit, præter id

n) Crit. d. r. Vern. p. 602 fgg.

id ut sit ob omni repugnantia liberum, requiri, ut aut ipsum sensu percipiatur, vel saltem alii cuidam objecto, quod sensu jam sit perceptum, secundum experientiae analogias necessario cohæreat nexu. Perceptio sensu effecta solus & unicus existentiae est character. In sola notione objecti cujusdam, nullus existentiae contineri potest character, notio enim semper eadem permanet, utrum objectum ejus possibile, an existens, vel necessarium cogitetur. Quamvis essentielles etiam notionis cujusdam datae sint notæ, vel internæ (ut in scholis loquuntur) affectiones omnes (eæ scilicet quæ ipsæ essentiam ejus constituunt), longe tamen abest ut existentia ejus simul sit data, Quin etiam sæpe objectum prius sensu percipere possumus, quam notio ejus cogitatione nostra informetur, qua quidem re objectum quod revera est, maxime ab objecto in mente tantum modo & cogitatione posito discernitur. Cum igitur ipsum *esse* objecti cujusdam, non reale quoddam prædicatum, quod ad notionem ejus accedere possit, sed positio tantum modo ejus in tempore determinato sit, e judicii positione, quæ copula *est* sola cogitatione sit, quam maxime diversa, non nisi inanis logicam tantum modo judicii formam efficiens relinquatur notio, si existentiam cogitantes, nullum neque schematis transcendentalis neque perceptionis cujusdam sensu factæ habeamus respectum. Sic neque vim ullam existentiae notio habet, si ex omni abstrahitur sensualitate, neque ad objectum ullum quodam modo referri potest. His igitur positis, efficitur, *res in se* cum neque tempus impleant, neque sensu percipi possint, vel quocunque modo materialibus experientiae conditionibus cohæreant, haudquaquam revera esse posse.

Qui etiam posset, quæso, existentia illis tribui, quæ ne possibiles quidem sunt. Quod enim formalibus experientiae conditionibus non convenit, id minime gentium possibile est. Ea objecti cujusdam determinatio, ut tempore, licet non cer-

to quodam & definito, ponatur, schema est possibilitatis. Quæ vero sic formata est objecti cujusdam notio, ut omni repugnantia sit libera, possibilis quidem etiam est, sed hæc possibilitas logica est, & ad cogitationem tantum modo valet. Ut autem realiter quoque possibile sit objectum, temporis conditionibus convenire debet, adeo ut tempore quovis, licet quo determinari non possit, revera existere queat & esse. Hæc reputantes, Kantianorum quoque saniores quidam, loquuntur interdum & ipsi, quasi omnino negarent, aliquid de *re in se* liquere, sit ne, an non sit, qualisve sit (o), mox autem, eandem denuo jure suo sumunt, eaque illi tribuunt, quæ tribui non possent, nisi revera sit. Sic e. g. *rem in se* in animum agere contendunt, eamque afficiendo rerum externarum in spatio & tempore perceptionem efficere, ita ut occultum aliquid & a sensu remotum phænomenorum cuique fundamento semper sit. Quin in animo etiam aliquid in se latere volunt, quod ei quatenus phænomenon est, fundamento sit, qua quidem ratione, ad ipsam libertatem ejus tuendam, viam se munire posse confidunt.

Licet autem multa de *rebus in se*, parum apta & inter se cohærentia dicantur, aliquid tamen sibi repugnantius afferri facile non potest, quam ipsum illud quod caput totius doctrinæ est, esse nimirum perceptionum omnium causas & initia, e *rebus in se* animum videlicet pellentibus, ducendas. Hoc enim quale tandem est? Volunt omnem causæ & effectus notionem, cognoscendi tantum facultati originem suam debere, solisque repræsentationibus nostris contineri, ipsas vero repræsentationes, ex quodam extra mentemposito, legibusque ejus, uti asseverant, minime gentium subiecto, secundum causalitatis legem tamen explicant & declarant. Multi admodum sunt

o) V. e. g. MELLIN lib. cit. Art. Afficiert werden, Stoff.

sunt in demonstrando, hanc legem mentis solum modo formam esse, nec nisi ad phænomena resque sensuum ditioni subiectas valere, mox vero eam absolute etiam & extra mentem vim quandam habere, & quidem ad *res in se*, cognoscendi facultati inaccessas licet & formis ejus plane exutas, pertinere volunt. Quid? Si in animum *res in se* agunt, perceptionumque ejus effectrices sunt, iis non solum existentia, realitas, substantia &c. eo jam nomine competunt, sed spatio quoque necesse est sint & tempore, quibus sublatis, causæ & effectus mentio, ut ipsi quidem hi docent philosophi, nulla omnino fieri potest. Qui possunt unquam, quæ causæ sunt phænomenorum, phænomenorumque more efficaces sunt & agunt, non & ipsæ phænomena esse? Cum effectus edere possint *res in se*, causalitatis lege necessario sunt subiectæ, quam ob rem non potest non requiri aliquid, ex quo & ipsæ cur sint intelligi queat, quod vero aliquid suam etiam habeat necesse est causam, quæ quidem in infinitum sic serpit ratio, unde nascitur, nihil esse hanc *rem in se*, quam eidem addicti tam studiose defensitant, nisi phænomenon mentis sensusque formis subiectum, vel potius nugatorium aliquid, inanæque phantasie spectrum (p).

Sed quid multa? Tota hæc de *re in se* doctrina, explicata aliquando & ad rationem revocata, quæ tandem est & qualis? Sunt videlicet *res in se* animumque afficiunt, numquam licet sint & nusquam, tempore quia eximuntur & spatio. Sunt utique, phænomenis que fundamento latent, licet nullæ

B 2

simul

p) Ut vero appareat consentaneum esse Kantianæ disciplinæ, quod supra de realitate disserimus, existentia, possibilitate, causalitate &c. vide KANT *Critik der R. Vern.* p. 602 sqq. 347 sqq. 106 sqq. 267, 266, 286 sqq. 272, 265. Cfr. MELLIN L. cit. Art. Realitet, Ding, Daseyn, Möglichkeit, Ursache.

simul sint, cum ad eas nec unitatis, nec multitudinis, nec omnitudinis (sit venia verbo) notio valeat, nulliusque notione necessario cogitandum sit, quodcumque omni sic careat quantitate. Aliquid revera sunt, licet nec esse possint, nec aliquid ullo nomine sint, quin ne posibles quidem haberi queant. Omnibus præterea *res in se* exuta sunt sensualitatis mentisque formis, tales quamvis ne cogitari quidem possint nec esse, sed tam causalitatis, quam ideo ceteris etiam mentis formis, immo spatio quoque & tempore necessario habeantur subjectæ. Quæ omnia quomodo conciliari queant, haud quidem perspiciamus.

Si vero aliquem unquam, philosophum certe decet, quæ vis subjicienda sit vocibus exprimere, & de iis quæ proponat, non errantem & vagam, sed certam stabilemque habere sententiam. Quam ob rem præcidant tandem & statuunt, quid sibi sonet tota hæc vox *rei in se*? Quæ sit ei potestas subjicienda, quæ vis? Qualem eam, quaque velint esse natura? Quicquid enim ut supra ostendimus, eorum attigerint, quæ objektivitatis notione comprehendimus, ulcus est. Quod autem dicunt, omnem intelligentiæ nostræ vim & notionem, *res in se* necessario fugere, nihilque se de iis comprehendi habere, nihil percepti, cogniti, constituti, ea facile adimitur recusatio. Cum enim mentionem earum faciant, notionem quoque earum aliquam necesse est habeant, nisi inania tantum temere dent verba. Quid autem est tam furiosum quam inanis sonitus verborum, quibus nulla subjecta sit sententiæ vel scientiæ? Quin *nihili* etiam aliquam saltem habemus intelligentiam, potest scilicet ut merum aliquid formale, spatii vacui schemate cogitari. Cum vero nec spatii nec temporis schema ad *res in se* adhiberi possit, non nisi vaga earum & errans quædam relinquitur, inter *nihil* & *aliquid* fluctuans cogitatio, quæ ne id quidem commodi habet, ut vere *nihil* sit. Sic male

male instituta ratio, quocumque dirigatur, exitum reperire non potest.

Licet satis igitur & ad liquidum demonstratum sit forsan, temerariam totam hanc de *re in se* esse doctrinam, a re tamen & proposito sejunctum non erit, ullas aliquas adhuc quibus obstricta sit exponere difficultates.

Quod quidem primum est, non explicat hæc ratio, quod explicandum erat, in orbem quia explicat. Ad realitatem enim explicandam & res, aliam sumit realitatem, aliasque res, quæ qualescunque cogitentur, quibuscunque exuantur mentis formis, non tamen potest intellectus humanus non, earum quoque exquirere rationem, nec facile quiescit, priusquam unde & ipsæ sint, quid sint, qualesque sint, cognitum habeat & exploratum. Omne enim *esse*, qualecunque ponatur, suum unde explicari queat, supponit principium, adeoque ipsum, ultimum numquam cognitionis principium esse potest & fons. Libertas enim sola est, unde genuina omnis & vera, originem necesse est ducat philosophia, illa sola principium hujus est unicum, exitusque ejus omnis & finis.

Deinde absolutum *esse*, absolutaque realitas cogitari nullo pacto potest. Introspectat enim quisque se in mentem suam ipse, eamque omni cogitatione pertractans, percunctetur ipse se, an possit ullo modo merum *esse* cogitare, nisi mentem simul sumat, quæ ipsa se suapte vi determinando, hoc quoque *esse* simul determinet & percipiat. Merum *esse*, quod ipsum sui conscium fieri non potest, *nihil* necessario est, nec nisi quatenus mente quadam concipiatur, *aliquid* fieri potest. Vel qui potest intelligi realitas quæ nec sibi, nec mihi, nec alii cuidam intelligentiæ aliquid est? Absoluta res, omnibus qui realitatem ejus efficiant exuta attributis, non nisi ut mera possibili-

bilitas cogitari potest, ut aliquid scilicet quod accedente intelligentia aliqua percipi queat. Hac vero possibilitas ipsa, quid aliud est, quam mera actio representatioque mentis? Realitas saltem haberi non potest, nisi eandem iterum temere ponamus realitatem, ex qua, absolutum extra nos requirentes *esse*, nostrum fuit penitus mentem sevocare. Quantumvis etiam realitatem per se cogitans excutias intelligentiam, omnesque animi nervos contendas, ut ex omni intellectus cujusdam intuentis respectu abstractionem facias, mox tamen ipse tuum apponis intellectum, ut, quomodo se jam res habeat, intueatur (q). Cum non possit præterea merum esse intelligi, nisi ut quid intelligentiæ cuidam necessario oppositum (*entgegengesetzt*), absolutum sumere esse, nihil sibi aliud vult, quam oppositum ponere, sine ponente &posito. Quo quid fieri potest obtusius?

Quod si nihilo minus ullo nomine *res in se* sumerentur, qui tamen posset, uti fert Kantianorum opinio, animum pulsando conscientiam producere? Possunt quidem res quatenus phænomena sunt, in alias res agere, certumque in his & definitum, percipienti cuidam intelligentiæ, statum efficere & *esse* quoddam determinatum, minime gentium autem conscientiam quoque in iis producere & sensum (r). Si vero *res in se* afficiendo solum modo animum, conscientiam efficere possint, quid impedit, quominus ipsæ quoque invicem in se agant, eandemque edant effectum? Cum adhuc effectus fieri non possit, nisi secundum causalitatis legem fiat, intelligi non potest, qui hæc lex, ex uno mundo in alterum pertineat, ei

q) Cfr. HÖRER *Afhandling om den Philosophiska konstruktionen* p. 121.

r) V. SCHAD *Gemeinsafliche Darstellung des Fichteschen System*. I B. p. 200 sqq.

plane contrarium. Animus enim & res, *scire* & *esse*, invicem sibi plane opposita sunt, & ad mundum utraque pertinent diversum, unde in alterum transitus fieri non potest. Causarum & effectuum series, non nisi realis est & simplex, duplex quemadmodum fiat intelligi non potest. Unaquæque consequentium rerum, motum ab altera acceptum, in aliam sibi proximam transfundit, & sic in infinitum alia ex alia necitur, nulla autem reperitur, quæ retrogradiens ipsa in se agat & sui evadere possit conscia. Intelligentia obtineri non potest, nisi prima cogitetur & absoluta, quæ ipsa se determinationesque suas suapte vi ponat. Causarum effectuumque serie saltem existere non potest; quam ob rem hac via explicari non potest, quod explicandum erat. Declarandum enim erat, quum merum *esse* in *scire* transeat, quod vero nulla fieri potest ratione; ingens nimirum sit saltus in mundum, huic principio incognitum plane & alienum (s). Non potest unquam *esse* in *scire* commutari, nec magis hoc in illud abire, quin immo nulla congruere possunt ratione, nisi utraque ut in mente cogitante, ipsiusque sui conscia, unum originitus sint & idem. Quam ob rem in tantas, numquam non omnes inciderunt salebras, materialismum scilicet & idealismum transcendentem, qui aliud eorum ex alio explicandi periculum fecerint, ut nulla expedire se potuerint via.

Cogitari potest, qui materia in materiam agat, non autem qui *aliquid in se*, in aliud quoddam *in se* efficax sit, nec quomodo animum extrinsecus aliquid ferire possit & pellere. Res quidem in *res*, in spatio & tempore agunt, *animus* autem, quatenus libertate gaudeat, cujus eo jam nomine compos est, quod se supra rerum nexum tollere, & ipse hic nexus, qui locum habere possit, requirere valeat, res & objectum

s) V. SCHAD lib. cit. 2 B. p. III sqq.

Eum haudquaquam est. In proprio suo vivit mundo, est ens, quod non est aliis entibus sed ipsum sibi. Qui igitur potest, in quem nullius externi contagio pertinere queat, extrinsecus aliquid accipiendi, ferendique adeo & patiendi necessitate subiectus esse? Quæ nimirum necessitas non nisi in rerum cursu eventorumque consequentia versatur, supra quæ vero ipse se sustulit animus. Quod si causarum jam effectuumque ordine teneretur & serie, ubi causa causæ nexa rem ex se gignit, adeoque ipse, una cum toto repræsentationum suarum systemate, naturæ generatus esset vi, necessitatisque adstrictus legibus, qui possit ipsam hanc rumpere seriem, qui se sponte sua e compagibus ejus ipse eripere, de natura ejus cogitare, qui possibilis sit, unde originem ducat, quam vim habeat, libero requirere iudicio? Qui locum, quem absoluta sibi assignavit necessitas relinquere, & ipse se, suapte vi in libertatem vindicare? Quod cum fecerit, non est amplius idem, phænomenorum nexu ligatum ens, est omnis suus, ipse ex se aptus, qui aliunde pendere non potest, nec extrinsecus, agendi patiendique suspensas habere rationes, totusque igitur in se & omnibus suis numeris absolutus, nec intelligi potest, qui externus enim adhuc & adventicius contingere possit pulsus (t).

Sed sit, age, positum, externum aliquid animum pulsare posse. Quid est jam in ipso animo, quod iudicet esse eum extrinsecus affectum? Ipse sine dubio animus, qui tamen quatenus iudicet, externæ cujusnam vis patiens non est, sed ipse sponte sua agens. Est igitur, solutus licet & vacuus, ita ut omnino nihil sibi cum externa quadam contagione sit, omnique adventicio pulsu liber, ipse tamen ejusmodi pulsus conscius, eam-

t) V. SCHELLING *Ideen zu einer Philosophie der Natur, Zw. Aufl. Th. I, p. II 199.*

eumque percipit & sentit (u). Ad sensationem igitur explicandam, satis non est, ut extrinsecus aliquid in animum agat & influat. Ponatur etiam quid in animo, necesse est, quod sentiat & percipiat, quod vero qua tale, nullum cum externo quodam, habere potest contactum. Ex aliena quadam, extrinsecus animum feriente vi, continuus nulla ratione ad sensum esse potest transitus, saltus tandem aliquando necesse est fiat, quem vero, qui possit aliquis sana ratione utens admittere, percipi facile non potest. Cum etiam externus in animum pulsus, præsens cogitari non possit & realis, nec ulla ratione revera adesse queat, nisi ejus conscius jam animus sit (sublata enim conscientia, nec objectum animo unquam est, nec effectus in eum quispiam), efficitur, externum ejusmodi pulsus, unde conscientia initium duceretur & ortus, ipsam jam ponere conscientiam. Quam ob rem tota hæc conscientia originis explicandi ratio in circulo versatur, petitionemque necesse est involvat principii. Requiritur nempe: quonam modo in animo oriatur conscientia? Id animi quadam affectione extrinsecus effecta, fieri volunt. Hæc vero ipsa qui tandem animo existit affectio? Conscientia, quæ ad hanc se refert affectionem, eamque determinat. Quod vero *res in se* affectionis effectrices faciant, quem fugit, hic quoque in orbem eos explicare. Affectionem ex *rei in se* in animum actione explicant. *Rei vero in se* unde notionem habent? Affectione. Ex eo enim quod affectus animus sit, *res in se* esse colligunt, easque absolute efficientes ponunt. Sic affectio e *rerum in se* existentia, hæc autem vicissim ex affectione declaratur (v).

C

Sed

u) SCHELLING lib. cit. p. 16.

v) SCHAD lib. cit. B. III. p. 225.

Sed commenticiam hanc esse doctrinam & e falsis profectam initiis, maxime exinde elucet, quod mentem quoque hominis *libera voluntate* spoliata, fati necessitate devinciat. Frustra enim, qui ad hanc adhærescunt disciplinam, quo animi libertatem salvam conservent fatique necessitate immunem, denuo ad *res in se* confugiunt, mentemque ipsam inter eas referendo, id saltem obtinuisse se putant, ut lateat nos necessario, an non fieri possit, ut sint sine ullo fato, motus ejus voluntarii; non possunt enim non in eas dilabi difficultates, ut vel inviti fati necessitatem confirmant. Nisi enim omnia sua complexus nihil aliunde quærat animus, sed extrinsecus religatus pendeat, valeatque revera ad eum *rerum in se* affectio, ita ut omnes ejus ex earum societate sint repræsentationes, & ne ipse quidem sui conscientiam habere possit, nisi earum vi & efficientia excitata, ipse a se aptus esse non potest, nec in sua ullo pacto esse potestate, sibi que parere. Totus necessario e *rebus in se* suspensus est & nexus, quin etiam non nisi *accidens* earum esse potest & *modus* (ut in scholis dicitur). Est tantum modo quatenus aliud quidquam est, quod ut reale scilicet ejus sumitur principium. Numquam ipse sui conscius fieri potest, i. e. animus esse, nisi pulsus in eum extrinsecus fiat, aliena vi & necessitate effectus. Cum ergo nec ipse se nec rem, suamet absoluta *ponat* vi, sed e contrario ipse non nisi accidens rei in se *ponatur*, res vero, prior quia cogitetur & absoluta, ipsa se suapte natura *ponat*, consentaneum non est, *libertatem*, *rebus* penitus adentam, temere *animo* tribuere. Circa hanc theoriam, *res in se* necessario sola agens est & efficax, animus autem non nisi patiens & huic se præbens. Quocirca, naturali necesse est colligatione, conferte contextequæ fiant omnia, sempiternaque sint causarum serie definita & constituta. Nihil profus cogitari potest, quod non absoluta efficiat necessitas, nihil quod in nostra unquam sit potestate, quocirca nullus animi

mo-

motus esse potest voluntarius, nec igitur actionum imputatio ulla. Quem vero errorem, radicem maximorum malorum, germanæ omnis & genuinæ stirpis philosophiæ est extrahere.

Sed non est ut mireris, multa hancce doctrinam, si ad vitæ rationem adhibeatur, turbare, practicasque hominum adversari ideis, cum non tantum longe gentium absit, quin revera, quod sibi explicandum proposuerit, explicet, sed ipsa quoque sibi repugnet, eaque simul sejungat, quæ divulsa ne cogitari quidem possunt & in nihilum necesse est abeant, *pravarum* autem, ut scite ait CICERO (x), *opinionum conturbatio, & ipsarum inter se repugnantia, sanitate semper spoliât animum morbisque perturbet*. Ut enim supra jam expositum est, *formam* cognitionis e *materia* sejungit, illam menti insitam sumit & anticipatam, hanc vero absolutam ponit & a cognoscendi facultate minime gentium aptam. Qui autem potest mens, si cognitionem quadantenus ipsa ex se se producat, non eam totam quoque e semetipsa procreare? Qui potest aliquid extrinsecus ad cognitionem accedere, cum nihil esse queat quod non sit cum cognitione identicum? Si forma mente solum modo continetur, contineatur necesse est etiam materia, ex qua omnia expressa sunt & effecta, in objecto enim arctissime junctæ sunt & inseparabiles. Sublatis autem omnibus, quæ objectum constituunt, nihil sine dubio, quod intelligi posset relinquatur, præter ipsam, quæ sibi objectum repræsentat mentem. E mente igitur ipsa, repræsentationes etiam omnes, quæ objectivitatem constituunt, evolvi necesse est queant & explicari. Si enim *causa*, *effectus*, *substantia*, & ceteræ categoriæ, non nisi in mente & cogitatione ad materiam accedant, intelligi non potest, quid sit ista, his notionibus sublatis materia,

C 2 quid

x) Quæst. Tusc. Lib. IV. Cap. 10.

quid, sine materia, forma. Cum & ipsi formam sine materia plane nihil esse, nec nisi adjecta materia aliquid fieri doceant, nihil causæ est, cur non eadem etiam de materia confirmet. Nihilo enim magis hæc sine forma cogitari potest, quam illa si a materia divellatur. Si enim materia *per se esset* & absoluta, nec nisi forma, menti originem suam deberet, quonam tandem modo continuatio seriesque rerum, quatenus eam repræsentamus, objectiva posset esse & realis? Si enim, uti ipsi præcipiunt, rerum series omnis & successio, in mente solum modo posset esse & cogitatione, ipsæ vero res, quales per se sunt, extra mentem essent, nec a repræsentationibus nostris ulla aliqua ratione penderent, objectiva illa necessitas, qua determinatam rerum cogitamus successionem, ut omnes inter se aptæ colligatæque videantur, non nisi vana nosmet illudens esset species, cum rerum nimirum quæ habetur successio, in ipsis tamen non esset rebus. Objectivæ enim necessariam, cum rerum dicimus successionem, id nullam aliam habet vim, quam has res, non nisi in determinata hac successione, invicem se excipere posse, nec nisi in determinatis his rebus hanc fluere posse successionem (y). Quo enim invicem sibi repræsentationes nostræ succedant ordine, ejus rei nostra non est potestas, cujus igitur non potest non, in ipsis rebus contineri ratio, contendimusque hanc successionem, ipsarum rerum continuationem esse & seriem, neque ergo repræsentationum duntaxat, quas earum habemus, hancque demum non nisi quatenus objectivæ sit necessaria, subjectivæ etiam necessariam esse successionem. Unde vero cogitur, determinatam hanc successionem, e determinatis his sejungi non posse rebus, adeoque successionem una cum ipsis rebus, res vero, una & simul cum successione existere necessario & oriri. Perfecto igitur & concluso, successionem e rebus sejungi non posse, effi-

y) SCHELLING lib. cit. p. 28 sqq.

efficitur, cum illa in mente tantum locum habere queat, res quoque ipsas, in mente necessario existere & oriri, adeoque materiam cum forma hoc quoque respectu coalescere.

Licet ergo ex allatis satis jam appareat, non posse formam e materia divelli, utramque mentis infinita vi procreari, maxime tamen, ut ingeniosissime, sicut solet, longe omnium, qui ex Kantio profecti sunt, illustrissimus probavit SCHELLING (z), ex *organismo* hæc dilucet veritas. Unus enim quisque organismi fetus, ipse in se existentiae (*Daseins*) suæ continet principium, causaque ipse sui est & effectus. Est *totum* aliquid, propria sua præditum causalitate. Singularum ejus partium nulla, nisi in hoc toto existere potest & nasci, hoc vero totum, ipsum in mutuo tantum modo partium, quæ mediorum scilicet & finium reciprocas tuentur vices, consistit commercio. Non ut anorganicorum omnium corporum, arbitrariæ partes ejus sunt, sed reales & necessariae, objectivam quia ad totum habent rationem, divisioque ejus non arbitraria est, sed ab ipsa ejus essentia derivanda. Quam ob rem abesse non potest, quin unicuique organisationi, notio necessaria fundamento sit, quodcumque enim objectum, ubi totius ad partes, partiumque ad totum necessaria est relatio, notionem necesse est contineat. Hæc autem notio, ipsi organisationi intime intexta est & implicata, nec potest ullo pacto ab ea sejungi. Organicum quodvis ens, ipsum suapte vi indolem suam producit organicam, nec merum opus est artificio perfectum, cujus nimirum notio extra illud in artificis continetur intellectu. Non enim sola forma ejus sed existentia quoque ad finem apta est & accomodata. Non posset organisatum fieri nisi organisatum jam esset, nec nisi ex organisatione oritur organisatio. In ente igitur organico forma & materia plane in-

z) Lib. cit. p. 42 sqq.

inseparabiles sunt. Notio quæ huic organisationi fundamento est, per se nullam habet realitatem, nec hæc vicissim materia, utpote materia, sed notione solum modo, quæ ei inest, organica est materia. Determinata hæc forma, non nisi una & simul cum hac materia, nec magis hæc materia, nisi una cum hac forma, existere unquam potest. Hic saltem non in repræsentatione tantum nostra connectuntur, sed in ipso objecto, originitus & necessario sunt conjuncta. Cum igitur formam ex ipsa mente generatam volunt, materiam quoque necesse est dent, ex eodem derivandam esse fonte, nec posse eam per se esse & absolutam. Quid? Inficias non possunt ire, nullam nexus finalis (*Zweckmäßigkeit*) ideam nisi in intellectu quodam existere posse, nec unquam rem aliquam, nisi talis respiciatur intellectus, ex conceptu causarum finalium posse dijudicari. Nihilo autem magis negare possunt nexum finalem, earum quas natura ex sese fundat & pariat rerum, in iis ipsis inesse, totaque earum essentia intextum esse & implicatum, adeoque objectivum esse & realem, nec ad arbitrariness nostras sed absolute necessarias pertinere repræsentationes. Concedant necesse est, unitatem qua eas cogitamus, non logicam esse sed realem & plane essentialem, cum anorganica contrario corpora, non vera quadam & interna cohæreant unitate, sed intellectu quoddammodo per conceptum jungantur. His vero positis, qui posset idea, quæ non nisi in mente esse potest, mentisque tantum modo respectu realitatem habet, objecto tamen cuidam inesse, nisi una cum idea, objectum quoque in eadem existeret mente? Qui materia ideam, plane alienam sibi, effectui dare, nisi ad necessarias ejusdem mentis repræsentationes, tam materia pertineret, quam ipsa hæc idea?

Quin etiam, ut eundem diutius urgeamus locum, admiranda copulatio rerum, & consentiens ad mundi incolumitatem coagmentatio naturæ, nexusque ille finalis, qui per omnem

mun-

mundum, omnia mente & ratione conficiens funditur, totaque rerum universitas, nonne mentis est idea, nequaquam arbitraria, vel experientie ope comparata, sed plane necessaria, innataque nobis & in animo quasi insculpta? Certo certio persuasi sumus, universam rerum naturam, cuicunque fit iter ejus, qualisque progressio ejus cunque, aptam esse & perfectam, omnibusque suis numeris expletam & partibus, totamque mundi machinam, quæ omnia complexu suo coercet & continet, ratis necessario moderari ordinibus, & ita admodum cohære, ut nihil ne cogitari quidem possit aptius, nihil descriptius. Ubi vero repugnantie quid & dissoni animadvertimus, totum naturæ nexum dilactum arbitramur, nec quieti sumus, nullam in ea admittentes temeritatem, priusquam hic quoque harmoniam effecerimus & intimum cum ceteris naturæ finibus concentum. Quod si voluerint, informatam hanc & anticipatam mentibus nostris ideam, objectivam haud esse, nec naturæ, quatenus ipsa per se sit competere, sed in repræsentatione solum modo in eam transferri, nihil eos reputavisse apparet, quid sit revera vel esse oporteat natura. Anticipatum enim nobis est, non fortuito naturam huic convenire ideæ, sed necessario eam & originitus, mentis nostræ non exprimere modo, sed revera effectui dare leges. Non formam unice naturæ hæc constituit idea, sed per omnem illius essentiam, hujus necessario pertinet implicatio, haud enim opus quoddam haberi potest natura arte confectum, sed in semetipso consistens quid absolute originarium. Quæ cum ita sint, totius universi descriptio & modus, quod ad ipsissimam ejus spectat essentiam, mentis infinita vi designetur necesse est & conficiatur, totaque admirabilis ejus fabrica, ex immenso animi fundo evolvi possit & explicari. Non nisi in absoluta identitate spiritus intra nos, & naturæ extra nos, problema solvi potest, qui sit natura extra nos possibilis; quod si sumitur, Kantiana ista, de *re in se* corruent necessa-

rio

rio univerſa. Ad hanc autem notitiam, *absolute-ideale* ſimul
etiam *absolute-reale* eſſe, varia is duci poteſt via, cui hæc
non illuxerit veritas, ipſa vero non niſi indireccte demonſtrari
poteſt, cum potius omnis demonſtrationis fundamentum ſit &
principium.

